

że niemiecko-rosyjska linia bojowa przebiegała wówczas daleko na wschód od Dniepru”. Protest Polonii odniósł ten skutek, że w atlasie zamieszczono kilka innych map tej części Europy „neutralizując w ten sposób wpływ tego pierwszego sowieckiego zamachu na Polskę w społeczeństwie amerykańskim”. Piszący te słowa sprawozdawca był przekonany o bardzo daleko sięgających wpływach sowieckiej propagandy, nie wspominał jednak co sądzi o „mądrości” wydawców Encyclopaedia Britannica.

Materiały archiwalne do dziejów obozu-osiedla Lechów/Hohenfels koło Regensburga przekazał w 1990 roku dyrektorowi Archiwum Polonii Edmund Kapsa, kapitan Wojska Polskiego. W Roczniku ks. Nir opublikował protokoły zebrań Rady Osiedla z 1948 roku, statut Kół Rolników Polskich oraz regulamin Głównej Komisji Rewizyjnej dla Rolników z 1947 roku. Publikację ich wydawca poprzedził wstępem, w którym zaprezentował ofiarodawcę zbioru, nakreślił dzieje osiedla w Lechowiu oraz omówił odnośne materiały archiwalne. Publikacja ta stanowi ciekawy przyczynek do losów Polaków, którzy po zakończeniu drugiej wojny światowej podejmowali trudne decyzje powrotu do Polski zależnej od wschodniego sąsiada bądź szukania swojego miejsca na Zachodzie.

Zwiastunem zapowiedzianej przez Redakcję Rocznika publikacji „inwentarzy i katalogów poszczególnych zbiorów polonijnych” jest w omawianym tomie Inwentarz Archiwum Północno-Amerykańskiego Studium Spraw Polskich w Orchard Lake (s. 197-218). Północno-Amerykańskie Studium Spraw Polskich to organizacja zajmująca się „promowaniem praw człowieka w Polsce”. Inwentarz obejmuje materiały archiwalne, przekazane do Orchard Lake. W przeważającej części dotyczą one działalności Komitetu Obrony Robotników oraz stanu wojennego w Polsce. Jest to jednak tylko spis materiałów archiwalnych (i bibliotecznych) bez pretensji do porządku i opisu jednostek archiwalnych zgodnego z wymogami metodyki archiwalnej.

Można mieć nadzieję, że Redakcja zgromadzi do współpracy z tym pożytecznym wydawnictwem większą liczbę autorów z innych ośrodków polonijnych i dzięki nim wydobyte zostaną na światło dzienne inne, nieznane jeszcze materiały istotne dla dziejów Polski i Polonii.

Maria Dębowska [Recenzja]: *Yearbook Polish American Archives. Rocznik Archiwum Polonii*, vol. 2:2004, *The Central Archives of American Polonia in Orchard Lake*, Orchard Lake, Michigan – Częstochowa 2004, s. 487, ISBN 0-9701373-4-6.

We wprowadzeniu do pierwszego tomu Rocznika Redaktor napisał: „Łamy rocznika są udostępnione dla archiwistów i historyków Polonii. Przyszłość okaże czy założenia Redakcji będą konsekwentnie realizowane w każdym roczniku”. Drugi tom tego wydawnictwa pokazuje, że ambitne zamierzenia Redakcji – jak dotychczas – nie zostały w pełni zrealizowane. Co więcej, w sprawozdaniu

z działalności Archiwum Polonii w Orchard Lake za rok 2003 (Rocznik, 2:2004, s. 281-304) czytamy, że „Głównym celem i zadaniem rocznika jest publikowanie artykułów i źródeł znajdujących się w Orchard Lake”, a do współpracy zaproszeni zostali ci wszyscy, którzy swoje badania oparli na materiałach przechowywanych w Orchard Lake. Być może jest to zawężenie działań, albo też zamysł ten legł już u podstaw omawianego wydawnictwa. Drugi tom Rocznika, poszerzony o dział Bibliografii, został wypełniony – podobnie jak pierwszy – wyłącznie pracami redaktora, ks. Romana Nira.

W tomie tym na szczególną uwagę zasługują dwa opracowania poświęcone archiwom diecezjalnym w Stanach Zjednoczonych Ameryki: *Badania nad Archiwami Diecezjalnymi w USA w latach 1978-1983* (s. 9-164) i *Archiwum Archidiecezji w Chicago. Podstawy kościelnych archiwów* (s. 165-190). Opracowania te zostały w całości oparte na materiałach ks. dra Mieczysława Madaja, dyrektora Archiwum Archidiecezjalnego w Chicago (zm. 31 VII 1986 r.) przekazanych testamentem ks. R. Nirowi „z ewentualnymi planami, aby przesłać je w przyszłości do Polski” (s. 10, przyp.1). W pierwszym tekście ks. Nir zamieścił swego rodzaju „Informator o zasobach archiwów diecezjalnych w Stanach Zjednoczonych w 1978 roku”. Są to, opracowane roku przez Komitet do Spraw Amerykańskiego Katolicyzmu przy Amerykańskim Katolickim Stowarzyszeniu Historycznym, informacje (przedstawione w formie ujednoliconych wykazów tabelarycznych) o zasobach 126 archiwów diecezjalnych, ukazujące stan z 1978 roku (s. 23-148). Autor dodatkowo podał aktualne adresy archiwów diecezjalnych wymienionych w „Informatorze” (s. 149-164). W drugim opracowaniu, przy okazji prezentacji archiwum archidiecezjalnego w Chicago, przypomniano rozporządzenia Stolicy Apostolskiej odnośnie do tworzenia archiwów kościelnych i przechowywania kościelnych materiałów archiwalnych oraz naszkicowano proces organizacji archiwów diecezjalnych w USA. Szczególną rolę w organizacji archiwum archidiecezjalnego w Chicago odegrał Polak, ks. dr Mieczysław Madaj, któremu powierzono tę funkcję w 1968 roku. Był on drugim w kolejności (pierwszym był ks. Charles R. Meyer) dyrektorem archiwum w tej archidiecezji. Ksiądz Madaj ukończył archiwistykę w Watykańskiej Szkole Bibliotekarstwa i Archiwistyki, a funkcjonowanie archiwów kościelnych poznał w czasie pracy w Archiwum Watykańskim.

Tym co uderza w tych tekstach o kościelnych archiwach amerykańskich, jest swoista (nie znaczy poprawna) terminologia i metodyka archiwalna, co jest niestety bolączką wielu archiwistów kościelnych. Najbardziej rzucającą się w oczy nieprawidłowością jest zbyt duża dowolność w używaniu terminu „zespół archiwalny”. Kwestii porządkowania materiałów archiwalnych nie wiąże się z badaniami nad kancelariami urzędów. Odnieść można wrażenie jakby ten problem w ogóle nie istniał. Wiele jednak wyjaśnia zalecenie skierowane do osób opisujących materiały archiwalne: „w projektowaniu tych kart [katalogowych – M.D.] należy stosować biblioteczne zasady katalogowania” (s. 179). Zalecenie to jest zawarte w opublikowanym w tekście artykułu Proponowanym systemie organi-

zacji archidiecezjalnych archiwów. Trzeba jednak stale pamiętać, że publikacja ks. Nira została oparta na materiałach wytworzonych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia.

W nowym dziale Bibliografia Redaktor zamierza wydawać drukiem owoc swojej wieloletniej pracy, a mianowicie opisy bibliograficzne artykułów – mających być pomocą do opracowania dziejów „polskiego” Kościoła rzymskokatolickiego w Stanach Zjednoczonych – pochodzące z różnych czasopism polonijnych, głównie jednak z „Dziennika Chicagowskiego”. W omawianym tomie zamieszczono bibliografię pochodzącą z tego dziennika za lata 1892-1895 i 1898-1899. Byłoby jednak korzystne dla tych, którzy będą sięgać do tych materiałów, przedstawienie choćby najkrótszego omówienia treści artykułów o nic lub niewiele mówiących tytułach.

W dziale „Źródła w Archiwum Polonii” ks. Nir wydał Dokumentację źródłową „Displaced Persons”, „Uchodźców” w Archiwum Polonii w Orchard Lake (s. 437-487). Są to kolejne materiały (zob. t. 1 Rocznika, s. 235-280) dotyczące zaistniałego po zakończeniu drugiej wojny światowej, bardzo trudnego do rozwiązania problemu przesiedleńców i uchodźców.

Trzeba niestety stwierdzić fakt braku przejrzystości w prezentacji niektórych tematów, który powoduje zbyt małą czytelność tekstów. Czytelnik może pogubić się w ustalaniu pochodzenia narracji: czy to już słowa autora publikacji, czy też jeszcze tekst źródła i odwrotnie; gdzie kończy się tytuł (nazwa) dokumentu, a zaczyna się informacja pochodząca od osoby opracowującej zbiory. Dotyczy to tekstów, w których omawiana jest zawartość kolekcji przekazywanych przez różne osoby do Orchard Lake (np. Archiwum Polskich Sił Zbrojnych w Kanadzie w latach II wojny światowej, s. 191-269; Centralne Archiwum Polonii w Orchard Lake. Sprawozdanie z działalności za rok 2003, s. 282-301; Inwentarz Archiwum Kongresu Polonii Amerykańskiej Południowa Kalifornia, s. 309-357).

Niezmiernie ciekawe skądinąd materiały archiwalne przechowywane w zbiorach w Orchard Lake warte są upowszechnienia. Wydaje się jednak, że dotychczasowa forma ich prezentacji może czasami zniechęcać do zapoznania się z nimi.

Jolanta M. Marszalska [Recenzja]: Benignus Jozef Wanat OCD, *Kult Matki Bożej w klasztorze oo. Karmelitów na Piasku jako element charyzmatu karmelitańskiego*, Wydawnictwo De arte, Łańcut 2004, ss. 95 [w tym fotografie].

Kolejna publikacja w znaczącym dorobku naukowym o. prof. dr. hab. Benignusa Józefa Wanata OCD ma wymiar szczególny. Praca nosząca tytuł *Kult Matki Bożej w klasztorze oo. Karmelitów na Piasku jako element charyzmatu karmelitańskiego* jest nie tylko publikacją o charakterze historyczno-teologicznym, jest czymś znacznie więcej, nosi bowiem osobisty, duchowy stosunek autora-zakonnika do Maryi, Matki Zbawiciela, zaś myślą przewodnią o. prof. Benignusa Józefa Wanata – jest jego szczególne ukierunkowanie na Maryję,